

„Unsere Familie war in alle Winde zerstreut“

Efrossini Chatzi, 25. Juli 1937, Aeromini,
Ingenieur-Ökonomin

An meine letzten Tage in Griechenland kann ich mich nicht mehr detailliert erinnern, ich war ja schließlich noch ein Kind von elf Jahren, das Ziegen hütete. Allerdings weiß ich noch, dass wir eines Nachts im Juli oder August 1948 unser Dorf verließen, da die Kämpfe zwischen den Partisanen und den Königstruppen immer näherkamen und an Heftigkeit zunahmen. Es war eine Flucht über Stock und Stein, Berg und Tal. Ich befand mich in Begleitung meines Vaters und einer Schwester. Meine Mutter blieb im Dorf, da sie noch meine verwitwete Schwester und deren zwei kleine Kinder versorgen musste. Ihr Mann war von Wehrmachtssoldaten erschossen worden. Auf der Flucht in Richtung Albanien wurde unser Treck mehrfach von Flugzeugen beschossen. Für lange Gespräche und Begründungen, warum wir das Dorf verlassen mussten, blieb keine Zeit. Ich kann mich jedenfalls nicht an entsprechende Gespräche erinnern. Uns war nur klar, wir mussten schnellstens weg. Mein Vater war gerade von Regierungssoldaten derart brutal zusammengeschlagen worden, dass er sich eine ganze Woche lang kaum bewegen konnte. Wäre er ihnen erneut in die Hände gefallen, hätten sie ihn sofort verhaftet. Zum Zeitpunkt unserer Flucht hatten wir keinerlei Vorstellungen über eine eventuelle Rückkehr. Wir glaubten, nach der Schlacht wieder ins Dorf zu können. Erst als wir schon in die Gegend um Samarina gelangt waren, dämmerte mir, dass es keine schnelle Rückkehr geben würde.

Natürlich war ich traurig, aber irgendwie nahm ich die Situation als unabwendbar hin. Am ehesten hat wohl noch meine Schwester begriffen, was unsere Flucht bedeutete. In einem der Flüchtlingslager in Albanien wurde ich für über einen Monat krank. Kein Wunder, schließlich waren wir schlecht ernährt, verlaust und besaßen nur die Kleidung, die wir am Leib trugen. Mein Vater konnte mir nichts außer einer Decke geben. Unsere Erzieherinnen hatten wenigstens ihre Sachen mitnehmen können. Immerhin bekamen wir eine Tasse Milch pro Tag.

«Η οικογένειά μας σκορπίστηκε στους τέσσερις ανέμους»

Ευφροσύνη Χατζή, 25 Ιουλίου 1937, Αερομίνι,
Μηχανικός-οικονομολόγος προγραμματισμού και λογιστικής

Δεν θυμάμαι λεπτομερώς τις τελευταίες μέρες μου στην Ελλάδα, άλλωστε ήμουν ακόμα ένα παιδί έντεκα ετών, που έβοσκε κατσίκες. Θυμάμαι, όμως, ότι ένα βράδυ του Ιουλίου ή του Αυγούστου του 1948 φύγαμε από το χωριό μας, γιατί οι μάχες μεταξύ των ανταρτών και του βασιλικού στρατού πλησίαζαν όλο και περισσότερο και γίνονταν όλο και πιο έντονες. Ήταν μια φυγή μέσα από λόφους και κοιλάδες. Με συνόδευσαν ο πατέρας μου και μια αδελφή μου. Η μητέρα μου έμεινε στο χωριό, γιατί έπρεπε ακόμα να φροντίζει τη χήρα αδελφή μου και τα δύο μικρά παιδιά της. Ο σύζυγός της είχε σκοτωθεί από στρατιώτες της Βέρμαχτ. Στη φυγή μας προς την Αλβανία, δεχτήκαμε αρκετές φορές πυρά από αεροπλάνα. Δεν υπήρχε χρόνος για μακροσκελείς συζητήσεις και εξηγήσεις σχετικά με το γιατί έπρεπε να φύγουμε από το χωριό. Σε κάθε περίπτωση, δεν μπορώ να θυμηθώ τέτοιες συζητήσεις. Ήταν ξεκάθαρο για εμάς ότι έπρεπε να φύγουμε το συντομότερο δυνατό. Ο πατέρας μου είχε μόλις ξυλοκοπηθεί τόσο βάνασα από κυβερνητικούς στρατιώτες, που δεν μπορούσε να κουνηθεί σχεδόν καθόλου για μια ολόκληρη εβδομάδα. Αν έπεφτε ξανά στα χέρια τους, θα τον είχαν συλλάβει αμέσως. Τη στιγμή της απόδρασής μας δεν μας απασχολούσε το θέμα της επιστροφής. Πιστεύαμε ότι θα μπορούσαμε να επιστρέψουμε στο χωριό μετά το τέλος των εχθροπραξιών. Μόνο όταν είχαμε ήδη φτάσει στην περιοχή γύρω από τη Σαμαρίνα, αντιλήφθηκα ότι δε θα υπήρχε γρήγορη επιστροφή.

Φυσικά λυπήθηκα, αλλά κατά κάποιο τρόπο αποδέχτηκα την κατάσταση ως αναπόφευκτη. Η αδερφή μου ήταν εκείνη που συνειδητοποίησε πιο έγκαιρα τι σήμαινε η απόδρασή μας. Σ' ένα από τα στρατόπεδα προσφύγων στην Αλβανία, αρρώστησα για πάνω από ένα μήνα. Δεν είναι περίεργο, άλλωστε ήμασταν υποσιτισμένοι, γεμάτοι ψείρες και είχαμε μόνο τα ρούχα που φορούσαμε. Ο πατέρας μου δεν μπορούσε να μου δώσει τίποτα άλλο παρά μόνο μια κουβέρτα. Μόνο οι γυναίκες που είχαν επιφορτιστεί με τη φροντίδα μας είχαν καταφέρει να πάρουν τα πράγματά τους μαζί. Τουλάχιστον πίναμε ένα φλιτζάνι γάλα την ημέρα.

Eines Tages wurden wir ohne Ankündigung nach Tirana und von dort nach Budapest gebracht. Meinen Vater sah ich dort zum letzten Mal. Er umarmte mich und gab mir eine Wassermelone. Wie ich später erfuhr, kam er nach Rumänien, wo er 1954 in Bukarest starb. Eine meiner Schwestern wurde nach Polen geschickt, die ältere nach Taschkent, in die Sowjetunion. Meine Mutter blieb ebenso in Griechenland wie meine älteste Schwester sowie mein Bruder, der wegen seines Kampfes auf Seiten der Partisanen zu zehn Jahren Haft verurteilt worden war. Unsere Familie – fünf Kinder und die Eltern – war damit in alle Winde zerstreut. Für meine Mutter war es besonders hart. Da sie Analphabetin war, gab es keine Möglichkeit, auf irgendeinem offiziellen Weg etwas zu erfahren oder zu bewirken, die Familie wieder zusammenzuführen.

In Budapest erfuhr ich 1949, dass ich in die damalige sowjetische Besatzungszone – also nach Deutschland – kommen würde. Hatte ich Angst? Ja, natürlich hatte ich Angst. Schließlich kam ich in ein Land, das meine Heimat überfallen hatte. Allerdings legte sich dieses Gefühl zunehmend mit den

Efrossini (l.) und Sacharula / Ευφροσύνη (α.) και Ζαχαρούλα
(Foto: S. Grütz)

positiven Erfahrungen, die ich täglich in meiner zukünftigen neuen Heimat machte. Die erste Station mit längerem Aufenthalt – ich glaube, für etwa ein Jahr – war Schloss Dölkau bei Merseburg. Wir waren dort zwischen 300 und 350 griechische Kinder. Ich war eines der jüngsten. 1950 kam ich nach Leipzig. Inzwischen hatte ich die Angst vor Deutschland überwunden.

Da ich nicht zu den Pionieren wollte, habe ich mich zwei Jahre älter gemacht, um so schneller auf die Berufsschule zu kommen. An die neuen Bedingungen habe ich mich relativ schnell gewöhnt, wahrscheinlich, weil man als Kind eher mit Veränderungen umgehen kann. Natürlich kannten wir das Gefühl von

Mia μέρα, χωρίς συνεννόηση μάς πήγαν στα Τίρανα και μετά στη Βουδαπέστη. Εκεί είδα τον πατέρα μου για τελευταία φορά. Μ' αγκάλιασε και μου έδωσε ένα καρπούζι. Αργότερα έμαθα ότι τον έστειλαν στη Ρουμανία, όπου το 1954 πέθανε στο Βουκουρέστι. Μια από τις αδελφές μου στάλθηκε στην Πολωνία, η μεγαλύτερη στη Σοβιετική Ένωση, στην Τασκένδη. Η μητέρα μου έμεινε στην Ελλάδα, όπως και η μεγαλύτερη αδελφή μου και ο αδελφός μου, ο οποίος είχε καταδικαστεί σε δεκαετή φυλάκιση για πολεμική δράση με τους αντάρτες. Η οικογένειά μας, πέντε παιδιά και οι γονείς μας, σκορπίστηκε στους τέσσερις ανέμους. Αυτό ήταν ιδιαίτερα δύσκολο για τη μητέρα μου. Καθώς ήταν αναλφάβητη, δεν υπήρχε τρόπος να μάθει για εμάς ή να κατορθώσει οτιδήποτε μέσω οποιουδήποτε επίσημου τρόπου για να επανενωθεί η οικογένεια.

Στη Βουδαπέστη, το 1949, έμαθα ότι θα μεταφερόμουν στην τότε Σοβιετική Ζώνη Κατοχής, δηλαδή στη Γερμανία. Ναι, φυσικά και φοβήθηκα. Εξάλλου, θα πήγαινα σε μια χώρα που είχε εισβάλει στην πατρίδα μου. Ωστόσο, αυτό το συναίσθημα υποχωρούσε όλο και περισσότερο με τις θετικές εμπειρίες που είχα καθημερινά στη μελλοντική μου νέα πατρίδα. Το διαμετακομιστικό κέντρο στο οποίο μέναμε για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, περίπου για ένα χρόνο, ήταν το κάστρο Ντέλκλου κοντά στο Μέρσεμπουργκ. Εκεί υπήρχαν περίπου 300 με 350 Ελληνόπουλα. Εγώ ήμουν ένα από τα μικρότερα. Το 1950 ήρθα στην Λειψία. Τότε είχα πια ξεπεράσει τον φόβο μου για τη Γερμανία.

Efrossini Chatzi / Ευφροσύνη Χατζή
(Foto: S. Grütz)

Καθώς δεν ήθελα να ενταχθώ στους αρχάριους, προσποιήθηκα ότι ήμουν δύο χρόνια μεγαλύτερη, με σκοπό να μπω πιο γρήγορα στην επαγγελματική σχολή. Συνήθισα στις νέες συνθήκες σχετικά γρήγορα, πιθανώς επειδή ως παιδί είσαι πιο ικανός ν' αντιμετωπίσεις τις αλλαγές. Φυσικά υπήρχε στενοχώρια, αλλά οι καλές συνθήκες διαβίωσης μάς έκαναν να ξεχνάμε πολλές αντιξοότητες, όπως ότι με δυσκολία χορταίναμε. Επιπλέον, νιώθαμε μέρος μιας οικογένειας, οπότε η θλίψη δεν μετριάζοταν. Επιπρόσθετα, η εκμάθηση της γερμανικής γλώσσας απέκτησε κυρίαρχο ρόλο στη ζωή μας. Είχαμε έναν Έλληνα δάσκαλο ο οποίος έγραφε τις γερμανικές λέξεις, που έπρεπε να μάθουμε να προφέρουμε, με ελληνικά γράμματα στον πίνακα. Αλλά στην πραγματι-